

Podravina u pjesničkom stvaralaštvu Hrvata u NR Mađarskoj

Posebnost kulturnog stvaralaštva etničkih manjina

U stvarnosti suvremenog svijeta fenomen etničkih manjina dolazi sve više do izražaja. U globalnoj unifikaciji ovi etnički kolektiviteti skreću na sebe pažnju svojim duhovnim stvaralaštvom, ali i borbom za čuvanje materinjeg jezika i etničke samobitnosti.

Rijetke su države koje unutar svojih granica nemaju multietnički sastav stanovništva. Mnoge među njima nemaju ispravan stav prema etničkim manjinama, nastojeći njihovom asimilacijom postići etničku monolitnost. Vrijednosti jednog duhovnog stvaralaštva nalaze se pri tome na udaru, a manjine su prinuđene da se bore za svoj opstanak, uključujući i oružanu borbu.

Naša zemlja ulazi u red onih malobrojnih država koje su u potpunosti odbacile ideju asimilacije, a prihvatile integraciju manjina kao ravnopravnih sudionika u zajedničkom životu.

Kulturno stvaralaštvo manjina zaslužuje uvažavanje i pažnju. Razlog tome je njegova izvornost i specifičnost zbog nastanka u prostoru međuetničkih utjecaja. Da bismo ispravno razumjeli ovo stvaralaštvo nužno je ispravno razumjeti i pojam etničke manjine. Obično se poistovjećuje iseljeništvu s narodnostima, zbog čega se dolazi i do pogrešnih zaključaka. Etničke manjine su iseljeni ili prilikom međudržavnih razgraničenja odvojeni dijelovi jednog etnikuma. Neke od njih su na nižoj razini razvoja, neke nemaju matičnog naroda, neke su patuljaste, arhipelaški locirane i bez historijske svijesti, dok postoje velike narodnosti, nastanjene na kompaktnom teritoriju i s razvijenom historijskom svijesću. Neke među njima kao da su osuđene na vječitu dijasporu (primjerice, Romi), neke su okupacijom izgubile mogućnost slobodnog razvoja u vlastitoj zemlji (sjeveroamerički Indijanci), neke žive razbijene između više država i čekaju dan vlastite nezavisnosti (Baski, Kurdi), a neke su gotovo uništene u strahovitom genocidnom nasrtaju većinskog naroda (Hebreji u Evropi, Armenci u Turskoj, Maje, Inke).

Povijest većine etničkih manjina ispunjena je stalnom borbom za čuvanje materinjeg jezika i prava na vlastitu samobitnost.

Na sreću, postoje i primjeri koji otkrivaju narodnosti u stanju potpune ravnopravnosti s većinskim narodom, čak i takve narodnosti koje su doživjele društveni i kulturni preporod. To su Albanci na Kosovu, Šveđani u Finskoj, Mađari u Vojvodini, Hebreji u USA, Ukrajinici u Kanadi.

Sretna je okolnost kada narodnost može igrati ulogu mosta između svoje stare i nove domovine. Tada i stabilnost u jednom regionu postaje čvršća a međudržavne veze bogatije. U tome se uspijeva kada države odstranjuju sve oblike asimilacije i omogućuju svojim narodnostima da uspostave normalnu vezu na relacijama: narodnost — matični narod i narodnost — većinski narod. Bez funkcioniranja ove veze narodnost ne samo da ne može imati ulogu mosta, već se nalazi izložena asimilacijskim procesima.

Hrvatska narodna manjina u NR Mađarskoj i njeno književno stvaralaštvo

Hrvatski etnički ogranak u Mađarskoj najbrojnija je hrvatska manjina u susjednim državama. Broj njenih pripadnika nije statistički utvrđen, a procjene se kreću od 30.000 (najnovije stanje) do 100.000 (procjena od prije deset godina).

U predratnoj i predtrijanonskoj Mađarskoj politika nasilnog pretapanja narodnosti u mađarsku naciju bila je imperativni dio unutarnje politike. Razrađeni mehanizmi asimilacije doveli su gotovo do potpunog odnarođivanja Hrvata, Srba i Slovenaca. Posebno je tragičan slučaj srpske narodnosti koja je od jakog etničkog ogranka s bogatim kulturnim stvaralaštvom, svedena danas na nekoliko tisuća pripadnika. Hrvati u Mađarskoj ne žive na kompaktnom teritoriju, već su stvorili svoj arhipelag, uglavnom u pograničnim krajevima. Izuzetak donekle čini Bajski Trokut gdje živi veća skupina Hrvata — Bunjevaca, kao dio velikog ogranka prepolovljenog Trianonskim ugovorom i granicom između Mađarske i tadašnjeg Kraljevstva SHS.

Književnost Hrvata u Mađarskoj kronološki se dijeli na tri razdoblja, a etnonimski u dva dijela.

Kronološka podjela:

- stvaralaštvo od doseljenja do raspada K u K Monarhije
- stvaralaštvo između dva svjetska rata
- stvaralaštvo poslije drugog svjetskog rata

Etnonimska podjela:

- književnost gradišćanskih Hrvata
- književnost bunjevačko-šokačkih Hrvata

Etnonimske podjele nestale je nakon drugog svjetskog rata. Hrvati su zajedno sa Srbima i Slovencima uključeni u jedinstvenu Južnoslavensku narodnost i unutar tih odnosa stvarali su svoj novi književni izraz. U okviru ovog rada osvrćemo se upravo na stvaralaštvo nastalo u ovom razdoblju.

Gradišćansko-hrvatski ogranak nastavio je, nakon raspada Austro-Ugarske monarhije, svoj duhovni razvoj unutar Austrije, a bunjevačko-šokački ogranak unutar Srbije, odnosno Jugoslavije.

Režim predratne Mađarske provodio je brutalnu asimilaciju hrvatske (i ostalih) narodnosti, tako da 1945. godine nije bilo ni jednog prosvjetnog radnika, odnosno intelektualca sposobnog da piše na književnom jeziku. Samobitnost narodnosti sačuvana je zahvaljujući seoskim agrarnim enklavama u koje mađarski nije mogao prodrijeti kao jezik svakodnevne komunikacije.

U prvim poslijeratnim godinama narodnosti ma je vraćeno pravo na vlastiti razvoj. Dobre međudržavne veze Mađarske i Jugoslavije pomogle su da se uspostavi normalan odnos naših manjina s matičnim narodima.

Proces revitalizacije naglo je prekinut 1948. godine. Bogatstvo i raznovrsnost narodnosnog života više nikada neće doseći poslijeratnu razinu. Nakon 1948. tek formirana etnička elita bila je neutralizirana. Cjelokupna aktivnost svedena je na minimum, a literarna nadgradnja pretvorena je u agitatorsku banalnost kroz koju se blatila Jugoslavija. To je ubrzalo asimilaciju, iako ona ni tada nije proglašena državnim interesom. Šezdesetih godina doći će do potpune deagrarizacije. Seoske zajednice su prestale imati ranije značenje u čuvanju materinjeg jezika, a školski sustav je zapostavio dvojezične škole.

Rušenjem Rakošija situacija se za narodnosti vidno popravila, ali srušena zgrada teško se obnavljala. Odnos s matičnim narodom ostao je pod strogim patronatom države. Historijska svijest pripadnika naše narodne manjine doživjela je ozbiljan udarac. Tome smo jednim dijelom i mi doprinijeli. Vrlo je mali broj naših istaknutih kulturnih radnika, naših stručnih i popularnih časopisa koji su stupili u kontakt s kulturom mađarskih Hrvata, ili otvorili svoje stranice za njihove radove. Odnos prema Hrvatima u Gradišću bio je drugačiji, povoljniji, iako je dosta urađeno, posebno u stručnom osposobljavanju učitelja, i za narodnosti u Mađarskoj.

Među našim uglednim kulturnim radnicima i književnicima potrebno je istaći Zvanu Črnju, Ivu Smoljana i Luku Štekovića. Črnja je prvi

upozorio našu javnost na pjesništvo Mate Meršića — Miloradića, naglasivši da njegovu poeziju valja uključiti u korpus hrvatske književnosti, a neizostavno one nastale na dijalektu.

Ivo Smoljan, kao urednik »Maticе« lista iseljenika Hrvatske i »Iseljeničkog kalendara«, zaslužan je što informacije o našim narodnim manjinama ulaze u našu javnost, iako marginalno, jer se Matičine publikacije ne mogu kupiti u knjižarama, zajedno s ostalim časopisima i almanasima. Smoljan je učinio i jedan pionirski pothvat: u antologiji iseljeničke poezije »Hrvatski Odisej« uvrstio je i četiri naša »manjinca«. Na žalost, kritika to nije uočila.

Luka Šteković je 1977. godine, u sisačkim »Riječima« načinio izbor iz pjesništva Hrvata u Mađarskoj, prvi te vrste u nas. Zaslužuje pažnju i nadahnuti predgovor ovom izboru.

Nepravedan je i naš odnos prema publikacijama koje objavljuju Hrvati i Srbi u Mađarskoj. Ni jedna knjiga koju su tiskali ne može se kupiti u našim knjižarama, iako se radi o vrijednim etnografskim, etnomuzikološkim i historografskim radovima. Kada bismo ispravili ovaj propust pomogli bismo izdavačku djelatnost narodnosti koja je suočena s nepremostivim problemom ograničenog tržišta, a ujedno bismo omogućili našoj čitateljskoj javnosti da upozna povijest, kulturnu baštinu i životne probleme ovog ogranka s periferije našeg etnikuma.

Sve navedeno pomaže nam da shvatimo u kakvim uvjetima se stvarala i razvijala umjetnička književnost, posebno pjesništvo ove narodnosti. Te činjenice pomažu nam da napravimo kritičarsku skalu vrijednosti, jer inače bismo mogli sve što je stvoreno u uvjetima nama nepoznatim po složenosti i teškoćama, proglasiti pismenošću, ili marginalnim stvaralaštvom.

Među ograncima koji čine hrvatsku narodnu manjinu u Mađarskoj ističu se naseljenici uz Dravu, Podravci kajkavskog i štokavsko-ekavskog govora. Žive u naseljima: Lukovišće, Novo Selo, Brlobaš, Gornji Martinci, Starin, Drljanci, Križevci i Potonj. Njihova vezanost uz hrvatski etnikum je veća nego u ostalih sunarodnjaka. Kod izjašnjavanja ne koriste lokalizirane etnonime, kao što su Bunjevac, Šokac, Bošnjak, itd. Ovaj ogranak zauzima vidno mjesto u književnosti cijele ove narodnosti. Podravina je dala pet pjesnika: Josipa Gujaša-Džuretina (Gornji Martinci 1936 — Budimpešta 1976.), Anicu Kutvelđi-Deak (Brlobaš 1936.), Đuru Frankovića (Dravafok-Lukovišće 1945.), i Đusu Pužarova (Gornji Martinci 1949.). Džuretin je najznačajnije ime u ovoj skupini; on je ujedno i najistaknutiji predstavnik suvremene kulturne povijesti svoje narodnosti.

Podravina kao zavičaj i nadahnuće

Podravina kao nadahnuće prisutna je u stvaralaštvu svojih pjesnika, kako s naše, tako i s mađarske strane Drave, Podravske književnici nisu u tome izuzetak. Zavičajnost prožima cijelu hrvatsku književnost. Razlozi ovome nalaze

se u povijesnim, političkim, geografskim i jezičnim posebnostima pojedinih krajeva Hrvatske, odnosno prostora u kojima su stvarali hrvatski književnici. U tom kontekstu i pjesništvo nastalo na našem jeziku u Mađarskoj, također je oblik zavičajne književnosti. Zavičajnost je ovdje uvjetovala i skalu vrijednosti. Bez nje ostaju fraze. Primjeri to i potvrđuju.

Zanimljiva bi bila analiza zajedničkih karakteristika pjesništva u Podravini bez obzira na državne međe. Očito da tih zajedničkih crta nije malo.

Podravina kao nadahnuće najsnažnije je prisutna u pjesništvu Josipa Gujaša-Džuretina. Ukazivanjem na rad ovog književnika moći ćemo uočiti i osnovne karakteristike pjesništva Hrvata u Mađarskoj.

Josip Gujaš-Džuretin, pjesnik, historičar i srednjoškolski nastavnik pripada drugoj generaciji istaknutih pripadnika narodnosne etničke elite. Po svojoj intelektualnoj širini vodeća je ličnost, iako je prošao životni put obilježen neprestanim povlačenjem i neprekidnom usamljenošću, ličnost složena i slojevita kao i vrijeme u kojem je formirana. Kao pjesnik ostao je autonoman i nesposoban da se bez unutrašnjih potresa prilagodi kako književnim tako i društvenim šablonama. Vrijeme njegovog duhovnog sazrijevanja upravo nije podnosilo takav tip intelektualaca.

• Kao Podravac, nosio je u sebi izvorni senzibilitet, ono obilje umjetničkog osjećanja koje nalazimo kod cijele plejade pjesnika i slikara poniklim u ovom kraju:

oblake ostavih samo
za sebe
pričinjalo se
kao da pođoh u daljine
a eto me još uvijek
na istome mjestu

• Kao dijete sela nikada nije prihvatio gradsku sredinu. Grad ga je činio nesretnim, potencirao nostalgiju za zavičajem, lomio u njemu optimizam i dovodio ga u stanje etnocidnog raspoloženja:

Osjećam kako mi se pod nogama ljulja tlo
prate me još samo uspomene
ruka — zaštitnica moje Podravine
ne dosiže do Budimpešte,
pa jedva otkuda pomoći
prihvatio sam se ovoga života,
ovog posla u kamenolomu
i treba da istrajem

• Kao pjesnik morao je doći u sukob s kritikom. Odbacio je rimu, vezanost uz romantizam i soc-realizam. Ni jednu pjesmu nije napisao po tim kanonima. U našim relacijama to je veliko zakašnjenje, generacijski bi pripadalo A. B. Šimiću. Gujašev »zaostatak« rezultat je nepjesničkih uvjeta koji su bili nametnuti poeziji. Očito je da ovakav rad nije mogao proći bez upozorenja raznih vrsta. Bio je to procjep

dvostrukog karaktera u kojem se pjesnik našao: sukob soc-realističkih šablona i vlastite kreativnosti, odnosno uvjerenja da treba pisati slobodno i suvremeno i drugo: procjep između vlastite pjesničke i narodnosne klime i želje da se predstavi i provjeri i u literarnoj sredini matičnog naroda. Na žalost, ni ovdje nije bilo razumijevanja. Za svoju sredinu bio je suviše moderan, a za literaturu matičnog naroda prosječan. Na primjer, 1966. godine u »Kolu« (br. 12) objavljena je Gujaševa pjesma: »Iz pozadine kamom sam bačen«. Iako je sam naslov, a posebno sadržaj govorio mnogo, urednici su u fus-noti upozorili na činjenicu da je Hrvat iz Mađarske, te na doktorsku disertaciju koju je obranio. O pjesmama ni riječi. Bio im je nepoznat, kao i sredina iz koje se javio. Uglavnom, pjesnik se više nije pojavio niti u jednom od naših književnih časopisa.

• Kao historičar Gujaš je postigao zapažen rezultat. Napisao je opsežnu disertaciju o mađarizaciji Međimurja i Slavonije za vrijeme dualizma. Indiktivno je da taj rad nije do danas publiciran, osim fragmenata objavljenih kod nas i u Mađarskoj. Osim disertacije nije više ulazio u historiografiju. Prepostavlja se da je razlog tome i sve lošije zdravlje s kojim pjesnik nije imao sreće, a možda je pjesnički poriv prevladao nad porivom za znanstvenim radom (umro je u četrdesetoj godini).

Pišući o poeziji Josipa Gujaša nije moguće zaobići i problem književnog jezika, ne kao problem materinog jezika samog pjesnika, već kao dio poteškoća u razvoju cijele narodnosti. Gujaš je po struci bio profesor hrvatskog ili srpskog jezika i jugoslavenskih književnosti, a svojim radom uključio se u korpus hrvatske kulture. To nije krio. Međutim, sve do prije pet godina sve narodnosne publikacije pisane su istočnom varijantom, a njena je upotreba dominirala u cijelom obrazovnom sistemu. Razlog potiskivanja zapadne varijante jednim dijelom leži u objektivnim uzrocima: nepostojanja hrvatske inteligencije u prvim poslijeratnim godinama, tako da je jezična politika prepuštena predstavnicima srpske narodnosti. Kod njih je postojao tanak sloj učitelja zahvaljujući tome što su slobodno djelovale konfesionalne škole srpske pravoslavne crkve. Drugi razlog krije se u djelatnosti nekih od naših izbjeglica poslije 1948. godine koji su, zbog znanja jezika, dobili mogućnost da se aktivno uključe u narodnosnu politiku, a »problem« jezika riješe u skladu sa svojim unitarističkim koncepcijama. Na primjer, Milutin Stevanović je sve do 1976. bio glavni urednik »Narodnih novina« i »Narodnog kalendara«, izdanja Demokratskog saveza Južnih Slovena u Mađarskoj, njegova supruga Mara uređivala je podlistak za djecu, Ljubomir Tomić je lektorirao tekstove...

U novim uvjetima, tradicija bogatog književnog stvaralaštva bunjevačko-šokačkih Hrvata, oslonjena na ikavski govor, potpuno je odbačena. Sve se ovo osjećalo i kod Josipa Gujaša. Pjesme koju su mu objavljene u Zagrebu pisane su

zapadnom varijantom, a sve ostale, tiskane u Budimpešti, istočnom varijantom.

Gujaševu poeziju možemo podijeliti u nekoliko tematskih cjelina:

1. vezanost uz vlastiti narod
2. uključivanje u aktualnu narodnosnu problematiku
3. zavičajno pjesništvo
4. ljubavna poezija
5. refleksivna poezija

1. Pjesme u kojima ističe vezanost uz svoj narod sadrže ne samo historijsku svijest pjesnika, već i naboje vezan za narodnosnu problematiku. Pjesnik je izbjegavao konfrontacije, ali nije mogao izbjeći procese kroz koje je prolazio njegov etnički ogranak. Takve pjesme su: Pjesma porijekla, Jedan fragment o hrvatskom narodu god. 1976., Poziv k našim pjesnicima iz

Budimpešte, Sagledavanje istine, te torzo ciklusa »Sigetvár« pod naslovom: Pomisao na Nikolu Zrinjskoga.

Pjesma porijekla
Koliko stabala posjećeno
dok stigoše do mene

2. Pjesme kroz koje se Gujaš uključuje u aktualnu narodnosnu politiku nose snažan naboje pjesnikovog sudjelovanja u sudbini svoga naroda. Kroz ove pjesme zrcali se i sudbina toga naroda; one su, pjesničkim jezikom napisana suvremena povijest Hrvata u susjednoj zemlji. Od narodnosne problematike pjesnik se, ponesen zbivanjima u svijetu, izdiže do ekumenske problematike, otkrivajući svoju ljudsku širinu.

Nekoliko pjesama, iz ovog ciklusa, otkrit će nam snagu motivacije i poetskog kazivanja našeg književnika:

Južnim Slavenima

Poslije ovih teških probdjevenih noći
odlučio sam da kažem Južnim Slavenima
da od same maloći znam za narodnosnu »liniju«
mada sam se više puta lukavio
da stvar ne poznam,
znam za izgradnju autoputa Beograd — Zagreb
i za bratstvo-jedinstvo naroda Jugoslavije
i sjećam se pjesme: »Spustila se gusta magla pokraj Dunava...«
i znam pjesmu: »Hajd u borbu i vi stari...«
i pjesmu: »Razvila se jedna jela vita...«
i pjesmu: »Na Kordunu grob do groba...«
i pjesmu: »Marširala, marširala druga Tita garda...«
i još mnogo drugih pjesama se sjećam što smo ih pjevali
na maršu za Cretić gdje su tekle »krvave borbe« s grudama
i svakakvim oružjem što su Nijemci i partizani ostavili
i znam za južnoslavenski pokret
i za turneje i da mi se je mnogo štošta svađalo
mada o tome nisam govorio

Nemojte zavaravati

Nemojte zavaravati
nikoga ćutanjem
Znajte ovo
Ćutanju sve dotle
neće biti kraja
dok se svi ne opredijelimo
za istinu

Vrlo je snažna i indikativna pjesma Izvan igara:

nisam dirao nikad nikoga
a uvrijedio sam čitave kolone
ja nisam dirao nikad nikoga
a ipak kažnjavan sam
i bit ću kažnjavan
sve dok živim:
jer ne sudjelujem u igrama

3. Rodna Podravina, ciklus pjesama iz Gujaševe knjige stihova: Povratak u Podravinu, otkriva snagu zavičajnog pjesništva. Podravina se javlja kao pjesnikova inspiracija, kao utočište, ljubav, sudbina... Pišući o zavičaju pjesnik pjeva himnu prirodi. Snažni su stihovi koji otkrivaju dramu seoskog djeteta bačenog u grad: život se pretvara u dramu usamljenosti i nostalgije i treperi na rubu suicidalnog ponora.

Unutar ovog ciklusa posebno mjesto pripada stihovima posvećenim roditeljima. Otac, majka, rodno selo, zavičaj... sve je to Podravina, kao život i Život. Ukoliko ikada bude napisana antologija pjesništva nastalog, ili inspiriranog u Podravini, Gujaševi će stihovi sigurno zauzimati istaknuto mjesto.

Na plamtećoj cesti (Odlazak iz Podravine)

Krenuo sam
po sunčanoj cesti
gledale su žene
taj polazak
i rekle su:

taj je hrabar
taj je pametan
taj je smeo

Jedna je rekla: na oca je
Druga je rekla: borben je kao mati
Treća je rekla: naići će on na svoje drvo
obrat će on svoje voće

čitav sabor je nagađao
o mojoj sudbini
što me čeka
na plamtećoj cesti

Podravini

Podravino,
zdravlje klija iz tvog sjemenja
i vatra »suklja« iz tvoga srca.
Tvoji vihuri su naše ohrabrenje,
tvoje vedrine su naš mir

vrbacima si okićena i granatim voćkama...
Kada pomislim na tebe
sjećam se naših staraca sa divana,
sjećam se tvojih berba nohe
i tvojih okićenih svatova.

Podravino,
i prokletstvo klija iz tvoga sjemenja,
poplave strašne prijete svakoga proljeća
žderu se na tvojim obalama kao psi
a i bolest hara.

Podravino,
duša si naša, —
šum naše stare rijeke
raznose tvoji sinovi širom po svijetu
u očima svojim
tvoja zelena polja su ponijeli sa sobom
pa te slavimo
kao kolijevku i majku našu.

Podravino,
evo kao čedo tvoje
polažem ti skroman vijenac na čelo
moleći te da mi srce podržavaš
i da ga okrijepiš kada je slabo.
Podravino mila:
da si zdravo!

Moji roditelji

Strah me sjećati se roditelja
stolarske klupe bašte i pojate:
prostor rada moga oca

Strah me sjećati se majke žuljevitih ruku
sa poštenjem i suzom u očima

Strah me sjećati se naše bašte
i voćaka što smo ih posadili otac i ja
jer sve sam ih napustio i zanemario

4. Ljubav nije mimoišla ni jednog pjesnika,
pa ni Gujaša. Pružila mu je trenutke vedrine
u tammim tonovima života. Međutim, i u ljubavi
prisutan je njegov zavičaj. Zapravo između
njih pjesnik povlači znak jednakosti, miješajući
nostalgiju, čežnju, tugu i radost i svoj život...

Zatočenik noći i sna

1.

Da me operu noćne vode
na mjesecini
Na obali vijugav bijeli put da promatram
koji vodi kroz noćne šume do one kućice
gdje želim zaspati duboko u šumi
Da oberem vlastitom rukom noćni plod
sa bijelih njiva što se prostiru nedaleko
od same rijeke

2.

Pod roditeljski krov da ju odvedem
da imam blagoslova
i da se rađaju vedra jutra, u biserju njenog osmjeha
da pronađem spas za buduće godine
O, nevjesto, što će mi kazati roditelji
ako te ne budem obrglio svake noći
i ako nam ne svane vedra zora u biserju tvoga osmjeha

3.

Tamjan mira ištem u pregršt
i hoću molitvu izrečenu za spas
U zimskoj mjesecini da me dočeka žena
i da me ublaži zdrav porod
Da mi noć šapuće priču o pragovima
preko kojih još nisam prešao

4.

Da me ove noći o kojoj sanjam danas
dočeka žena
Da me ublaži kolijevka od moga sjemena
Da se gubi strah od daleke detonacije
i da dam svakom na znanje:
u ovoj svojoj noći ja se molim nebeskoj vatri
za spas
za preporod svoj.

5. Dio pjesničkog stvaralaštva Josipa Gujaša -Džuretina pripada refleksivnoj lirici, filozofskim poniranjima u vlastita viđenja života i smrti. To su kratke pjesme, kondenzirane i slojevite. Pjesnik se zatvara u vlastite šifre kako bi slobodnije rekao istine kojima svaki drugi iskaz prijete relativiziranjem.

Slavljenje misli

ja tebe slavim
Misao
po vlastitom mozgu tumaram
beruč bijelo cvijeće
da savijem vijenac Tebi

Misao

U ovoj atmosferi
Don Kihoti se ne vraćaju
svojim kućama

Crno promatranje

go kamen i pustinja
samo ponekad koja iskra
i po koja mala oaza
to je sve

Obale

Proplakale su obale
i zavladao nemir u plavim pjenama

Gorko je kajanje moje
i ono eto u pjesmi rastače šum svoj
po tišinama

Josip Gujaš — Džuretin, iako je mlad preminuo, predstavlja prekretnicu u pjesništvu hrvatske narodnosti u Mađarskoj. Izvršio je snažan utjecaj na naraštaj pjesnika što su došli poslije njega i još uvijek dolaze. On je to pjesništvo uveo u krug modernog poetskog izraza, nastojeći premostiti sve prepreke i preskočiti izgubljeno vrijeme. Gujaševa zaostavština zaslužuje pažnju i nas u njegovoj pradomovini. Svakako, u tome mora prednjačiti njegova rodna Podravina. Ona ga mora prihvatiti kao svoga i s »ove« strane.